

Міжнародне право

УДК 341.9

Хавер Катерина Сергіївна

*студентка фінансово-правового факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Хавер Екатерина Сергеевна

*студентка фінансово-правового факультета
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Khaver Kateryna

*Student of the Finance And Law Faculty of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

Ручкін Владислав Русланович

*студент міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Ручкин Владислав Русланович

*студент международно-правового факультета
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Ruchkin Vladyslav

*Student of the International Law Faculty of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

Науковий керівник:

Полатай Володимир Юрійович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Научный руководитель:

Полатай Владимир Юрьевич

*кандидат юридических наук, доцент кафедры международного права
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Scientific director:

Polatay Vladimir

Candidate of Legal Sciences, Docent of the Department of International Law

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Жуков Ігор Миколайович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Научный руководитель:

Жуков Игорь Николаевич

кандидат юридических наук, доцент кафедры международного права

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Scientific director:

Zhukov Igor

Candidate of Legal Sciences, Docent of the Department of International Law

Yaroslav Mudryi National Law University

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО

УСИНОВЛЕННЯ

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ УРЕГУЛИРОВАНИЯ

МЕЖДУНАРОДНОГО УСЫНОВЛЕНИЯ

PROBLEMATIC ISSUES OF INTERNATIONAL ADOPTION

REGULATION

Анотація. У статті авторами розглянуто правове регулювання процесу усиновлення за участі іноземного елемента. Здійснюється порівняння двох основних міжнародних актів у сфері міжнародного усиновлення і висвітлення їх позитивних та негативних аспектів.

Вказується на необхідність ратифікування Гаазької конвенції про захист дітей і співробітництво з питань міждержавного усиновлення.

Ключові слова: *міжнародне усиновлення, іноземний елемент, конвенція, права дитини, посередницька діяльність.*

Анотація. *В статті авторами розглянуто правове регулювання процесу усиновлення з участю іноземного елемента. Осуществляется сравнение двух основных международных актов в сфере международного усыновления и освещение их положительных и отрицательных сторон. Указується на необхідність ратифікування Гаазької конвенції о захисті дітей і співробітництві по питанням міждержавного усиновлення.*

Ключевые слова: *международное усыновление, иностранный элемент, конвенция, права ребенка, посредническая деятельность.*

Summary. *Regulation of adoption process with foreign element is reviewed. A comparison of the two main international instruments concerning international adoption and highlighting their positive and negative facets is carried out. Need of ratification of Hague Convention on Protection of Children and Co-operation on Inter-State Adoption is emphasized.*

Key words: *international adoption, foreign element, convention, child's rights, intermediary activity.*

Постановка проблеми. *Кожного року, мільйони дітей по всьому світу залишаються позбавленими батьківського піклування. Конвенція ООН про права дитини 1989 року наголошує, що кожна дитина має право на сім'ю. Зокрема, за експертними даними, у 2017 році в Україні нараховувалося 70240 дітей - сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування і дана кількість продовжує зростати. Тому, на сьогодні,*

зазначене питання залишається актуальним і потребує пошуку ефективних шляхів вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання врегулювання міжнародного усиновлення досліджувалися великою кількістю науковців, таких як: Погорецька Н.В., Зілковська Л.М., Калакура В.Я, Грабовська О.О., Городецька І.К., Губанова О.В та інші.

Мета статті - проаналізувати стан міжнародного усиновлення, виявити позитивні та негативні фактори його врегулювання та запропонувати шляхи їх вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Існують різні способи влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Одним із найефективніших правових інструментів у розв'язанні цієї проблеми є усиновлення, а у випадку, коли були вичерпані всі можливості з пошуку сім'ї для дитини, застосовується міжнародне усиновлення.

Правове врегулювання процесу міжнародного усиновлення колізійними та матеріально – правовими нормами регулювання, яке закріплюється в національному та міжнародному законодавстві.

В українському законодавстві питання усиновлення за участі іноземного елемента регулюється такими нормативно-правовими актами: Європейською конвенцією про усиновлення дітей (переглянута) від 27 листопада 2008 р., Законом України «Про міжнародне приватне право», Сімейним кодексом України, Законом України «Про охорону дитинства» та іншими.

За даними Державної служби статистики України протягом 2017 року було усиновлено 2925 дітей, серед яких 323 іноземними громадянами, зокрема, за правилами Європейської конвенції про усиновлення дітей від 2008 року [1].

Зазначена Конвенція стала чинною в Україні 1 вересня 2011 року і визначила оновлені принципи усиновлення для України з метою

забезпечення здійснення усиновлення з урахуванням найвищих інтересів дитини.

Вона містить норми і стандарти, які стосуються як національної процедури усиновлення, так і міжнародної, враховує значний розвиток сфери усиновлення дітей - сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування за останні десятиріччя у всьому світі. Конвенція врахувала практику Європейського суду з прав людини та інші міжнародні договори у сфері захисту прав дитини, зокрема Гаазьку конвенцію про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення, рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи «Міжнародне усиновлення: дотримання прав дитини» [2]. Однак, вона не передбачає єдиного порядку усиновлення дітей та співробітництва компетентних органів держав у сфері міжнародного усиновлення.

Положення Європейської Конвенції стосуються лише усиновлення, яке здійснюється в свою чергу тільки за рішенням адміністративного або судового органу, тобто, таким чином вона гарантує, що всі необхідні умови є виконаними в повному обсязі. Адже Конвенція забезпечує регулювання тільки тих питань, що пов'язані, з «повним усиновленням», на підставі якого дитина стає повноправним членом майбутньої родини.

Однак, не всі положення є достатньо прийнятними для нашої держави, зокрема стосовно вимог до умов дійсності усиновлення, переліку, зазначених у Конвенції осіб, які повинні надати згоду на процес усиновлення. До таких осіб належать: 1) мати й батько (в разі їх відсутності надати згоду може будь-яка особа чи установа, які вповноважені надати таку згоду замість них); 2) дитина; 3) другий з подружжя чи зареєстроване партнерство усиновлювача [2]. Також усиновити дитину, крім вищезазначених осіб мають право одностатеві пари та одна особа.

В Україні інститут зареєстрованого партнерства не передбачається нормативно – правовими актами, як і одностатеві шлюби, саме тому наша держава ратифікувала Європейську конвенцію про усиновлення дітей із застереженнями.

Найгострішою проблемою є комерціалізація процесу міжнародного усиновлення. Нормами Європейської конвенції не передбачається вплив державних органів, на процес надання послуг, пов'язаних з усиновленням, що в свою чергу створює на практиці величезні проблеми, однак на сьогоднішній день існує Гаазька конвенція про захист дітей і співробітництво з питань міждержавного усиновлення. Зазначена конвенція передбачає прозору систему співробітництва між Договірними державами для забезпечення дотримання гарантій прав та свобод дітей і механізм запобігання викраденню, продажу або торгівлі ними та регулює не тільки «повне усиновлення», але й звичайне.

Проект Закону про приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення № 0014 неодноразово вносився до Верховної Ради України, проте велику кількість разів він відхилявся парламентом. Найсуперечливішою нормою зазначеної Конвенції є діяльність акредитованих агентств, тому що відповідно до статті 216 Сімейного кодексу України, заборонено будь-яку посередницьку, комерційну діяльність у галузі усиновлення дітей [3], однак це не узгоджується зі ст. 32 Гаазької конвенції, де регламентується розмір винагороди за надання послуг з усиновлення [4]. Також вбачається суперечність зі ст. 169 Кримінального кодексу України, що встановлює відповідальність за незаконну посередницьку діяльність у сфері усиновлення дитини [5].

На сьогодні, через те, що Україна не є учасником Гаазької конвенції, такі послуги знаходяться поза державним контролем і тому є платними і не завжди якісними. Так, доволі часто у процесі приймають участь

перекладачі, повірені та інші особи. Вони таким чином здійснюють комерційну діяльність з посередництва, яка заборонена законом. Відповідальність за виконану роботу вони не несуть і часто заради власної вигоди маніпулюють правами як самих іноземців, так і дітей. Перш за все, відповідно до Гаазької конвенції, у країні має бути створений спеціальний орган, що надаватиме професійну посередницьку допомогу.

Саме тому, Погорецька Н. В. у своїй роботі зазначає необхідність на законодавчому рівні розмежувати посередницьку, комерційну діяльність та діяльність, пов'язану із наданням послуг щодо усиновлення [6].

На жаль, все ще проблематичним залишається питання контролю за дотриманням прав дітей, які були усиновлені та вивезені за кордон. Гаазька конвенція не покладає зобов'язання на країн - учасниць надавати звіти після усиновлення, проте не обмежує і не виключає їх. Більшістю країн встановлено обов'язок звітувати про стан справ усиновлених від 3 до 5 років після завершення самого процесу. Відповідно до Сімейного кодексу України, контроль за дотриманням прав усиновлених дітей за кордоном здійснюється консульськими установами.

Гаазька конвенція передбачає участь акредитованих агенств у процесі подальшого контролю за умовами життя і виховання усиновлених дітей іноземними громадянами. Тому у разі запровадження оновленого компетентного органу, що здійснюватиме контроль за умовами проживання і виховання усиновлених дітей за межами держави буде вирішена проблема із недостатністю інформації про дотримання прав дитини, яка в подальшому не допустить ситуацій схожих із тою, що сталася з Ендрю Батлером, який був усиновлений у 2003 році в Україні. В 2011 році 73-річний Вільям Алан Батлер застрелив усиновленого сина – Ендрю на задньому дворі власного будинку [7].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що ратифікація Україною Гаазької конвенції про захист дітей і співробітництво з питань

міждержавного усиновлення стане одним із правових інструментів вирішення проблем пов'язаних з комерціалізацією процесу передачі дитини в сім'ю іноземців, в тому числі контролю за дотриманням прав усиновлених дітей у таких сім'ях.

Література

1. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства. Статистичний збірник/ Державна служба статистики України від 2018 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_zdpus_2017.pdf. – Назва з екрану.
2. Європейська конвенція про усиновлення дітей [Електронний ресурс]: міжнар. док. від 27 листопада 2008 року. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a17. – Назва з екрану.
3. Сімейний Кодекс України / Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
4. Гаазька Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення [Електронний ресурс]: міжнар. док. від 29 травня 1993 року. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_365. – Назва з екрану.
5. Кримінальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
6. Погорецька Н. В. Міжнародне усиновлення: проблемні питання / Н. В. Погорецька // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 612–617.
7. How Could You? Hall of Shame-missed Ukrainian Adoptee Murder from 2011-Andrew Arthur Butler case, on 22 February 2013 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.reformtalk.net/2013/02/22/how-could-you-hall-of-shame-missed-ukrainian-adoptee-murder-from-2011-andrew-arthur-butler-case/>

References

1. Zakhyst ditej, jaki potrebujutj osoblyvoji uvaghy suspiljstva. Statystychnyj zbirnyk/ Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy vid 2018 roku [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_zdpus_2017.pdf.
2. Jevropejsjka konvencija pro usynovlennja ditej (pereghljanuta) vid 27 lystopada 2008 roku [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a17.
3. Simejnyj Kodeks Ukrainy / Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. – 2002. – # 21–22. – St. 135.
4. Ghaazjka Konvencija pro zakhyst ditej ta spivrobotnyctvo v ghaluzi mizhderzhavnogho usynovlennja vid 29 travnja 1993 roku [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_365.
5. Kryminaljnyj kodeks Ukrainy / Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. – 2001. – # 25–26. – St. 131.
6. Poghorecjka N. V. Mizhnarodne usynovlennja: problemni pytannja / N. V. Poghorecjka // Forum prava. – 2011. – # 3. – S. 612–617.
7. How Could You? Hall of Shame-missed Ukrainian Adoptee Murder from 2011-Andrew Arthur Butler case, on 22 February 2013 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.reformtalk.net/2013/02/22/how-could-you-hall-of-shame-missed-ukrainian-adoptee-murder-from-2011-andrew-arthur-butler-case/>.